

ACC. N:R M. 8215: 1-9.

Landskap: Skåne

Upptecknat av: sign. "1872"

Härad: _____

Adress: _____

Socken: Malmö

Berättat av: _____

Uppteckningsår: 1941.

Född år _____ i _____

Minnesuppteckning av Malmö

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

No. 8215:7

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

Minnen från pojkkåren 5-12 åren 1877-1884.

Bostaden omfattade ett rum om cirka 10 kvm. Förstuga-kök som var gemensamt med andra hyrsgäster, var stensatt med f sten. Spis fanns ej utan på öppen håll såsom fortsättning p skorstenen skedde matlagningen med "trefot" under kokkärlen Uppvärmning och även någon matlagning skedde även på en lit järnkamin i rummet, vilken var värmekälla för rummet. Vatte ledning fanns givetvis icke, ej heller avloppsledning. Vatte hämtades från brunn på gården och spillvattnet, efter att h befriats från fasta partiklar, uttömdes i gaturännstenen, då det fick fortsätta sin vandring till närmaste gatnavlopp, s stod i förbindelse med stadens kanal. W.C. var då något öks och så även T.C. Man var hänvisad till det "lilla huset" på gården. Ur hygienisk synpunkt var det ännu sämre ställt med bortförling av spillning. All sådan från det "lilla huset" avhämtades av lantbrukare i stadens närhet i öppna vagnar. —

Låt vara att det skedde mycket tidigt på morgonen, men vilk förskräcklig odör spriddes icke härvid i staden! Så även ke nalen, som tjänstgjorde som öppen kloak. Särskilt under der varma årstiden var den som en pesthärd, då det frestade sär skilt på att passera broarna. Denna årstid var det i regel ra lugnt väder, så att vattencirkulationen var så gott son ingen. Det förhållandet att Sege å stod i förbindelse med k nalen genom den vid östra delen av kanalen befintliga sluss sjorde icke heller något vidare till förbättring häri.

Aprupos hygien så var för den kategori av befolkningen, som nu är fråga, varmbad något ytterst sällsynt. En ~~ett~~ n lighet fanns dock, men ytterst primitiv. Å Fattiginrättning belägen vid Västergatan erbjöds möjlighet till bad å någon på kvällen till det sympatiska priset av 25 öre,

No. 8215:3.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ordningen i staden handhades av poliser och inom hamnområdet av vaktare. Anledning till denna skillnad i bevakningspersonalen är obekant. West störande av ordningen voro då som alltfjämt fyllerister. Dessa omhändertogs emellertid de ej på ett så diskret sätt som nu för tiden. Oregerrliga som de voro hände det mera sällan att en patrulerande poliskonpel ensam kunde klara av en dylik syndare till "buben", som poliskontoret allmänt benämndes. I många fall var anhållande ett beklämande skådespel. Toke så sällan sågs en sådan stre omgiven av flera poliser, som först efter att ha med möda fått delikventen upp på en stadsbuds- eller annan arbetsvagn forslade honom till bestämmelseorten. Självt klart är att händelsen samlade en stor skara åskådare.

Förutom dessa olycksbarn voro de då i Malmö förlagda huserna ett oroselament. Dessa råkade ofta tillsammans med olika slagskämpar från Östervärn, som det då allmänt kallades likhet med Södervärn. Slagsmålen försiggick i regel i närheten av kasernen och Upsalappromenaden och voro ofta rätt blottade.

*Enligt handskrift för uttryckelserna av den
så kallade "Kasernens", "Kasernens" och "Kasernens"
ning till Östervärn, Södervärn och Östervärn
Kasernens.*

No. 8215:4.

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

Att invid Kohngen Håg en trädgård var ej egendomligt mer
vad man litet var undrade över var, att denna ägdes av en
engelsman Lloyd, vilken där bebodde ett anspråkslöst hus se
på vad sätt denne främling förrerat sig hit för att leva ei
så isolerat liv. Där kunde man köpa en stor bukett blommor
för 25 öre vilket skedde en gång för att smycka skolrummet
vid en avslutning i småskolan. Lloyd har tillsammans med ei
anhörig sin viloplats å S:t Pauli kyrkogård.

8215:5

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

I sta maj hade givetvis icke samma betydels då som nu ut
nöjessyndpunkt. Midssommarafton firades däremot i stor omfatti
ning. I många gårdar tråddes dansen med liv och lust och ut
de mest angenäma former. Ovanligt var icke att samtliga hy-
resgäster repar^{er}iserade till bjudning av kaffe med tillbehö
Under vintern var det huvudsakligen skridskoåkning, som
gav litet färg åt tillvaron. Kanalen vid Upsalalpromenaden
ordnades ^{helt} på privat väg till ^{helt} isbana och tillträdet kostade i
öre. Vid ihållande köldperiod var det icke ovanligt att bli
orkester ansaggrades för att höja stämningen.

Särskilda lekplatser för barnen voro då ett okänt begrepp
De voro hänvisade utslutande till gårdarna. I detta fallet
stod emellertid till buds "promenaden" då bostaden var i r
heten av Östra- och Upsalalpromenaden ^{helt} Redan då fanns emelle
tid Gamla barnasalen, den synnerligen bekvämligaste för
ningen särskilt för dem som voro hänvisade till att överlä
tillsynen av barnen under sty^{rt}örsta delen av dagen. Där fingo
barnen då som nu icke endast förströelse utan även lära ord
ning samt ^{helt} fick minst första grunderna i läsning, som lämnade
så gott resultat, att, när den egentliga skolgången började
småskolan, barnen kunde läsa "innan till".

Förströelser eller nöjen för övrigt för barn i denna åld
intill 12 år förekom icke utom hemmet. En kaspertheater står
dock livligt i ~~minnet~~ minnet från Fredriksbergs trädgård, som
upptog hela nuvarande Fredriksbergsgatans sträckning, räknat
från Östra Förstads^{och}gatan ^{och} ~~gården~~ ut.

Ett gratisnöje av unik art gavs en gång utanför Gæstgi gården belägen där nu Savoy ligger, där någon sydlänning i visade en dansande stor björn ledt endast med en lina, fäs en ring i **nösn**.

Gratisnöjen av annan art inträffade då som även senare värr. Dessa voro för pojkar i den åldern eldsvådor, vilka drogo sig stort intresse, och detta tyvärr även för äldre soner, som skockade sig kring brandplatsen i många fall t hinder för brandkåren. Den bidragande orsaken till folksa lingar var det sätt, på vilket olyckan kungjordes — ~~trumsla~~ ändrande på sin stora bastrumma, vandrande gata upp och ned, samt klämtningar från Petri kyrktorn. Allt bidragande att sätta skräck i stadens hela befolkning.

Ännu större skräck väckte det i staden när kanonskott sades från Malmöhus, ty detta innebar, att ^{medan} fånge lyckats sig ut i friheten. ~~och~~ Då dessa på den tiden samtliga ~~sen~~ ²⁰⁰⁴ ~~sälawa som sålände~~ ^{hufvudsakl. sjövärdar} ~~sina brott med livstids fängelse~~ särskilt under vintrarn kanalen runt fångelsest var tillfrusen, ~~störades~~ försök till flykt, som ~~lycksfullt~~ ^{lyckad} sållan lyckades. Ständig patruller av vaktkonstaplar skedde å vallarna, varifrån mycket god sikt över området fanns. Att fångarna i stor utsträckning vändes å den intilliggande lådfabriken är kanske mera all känt, enär den överbyggda förbindelsegången icke för så l sedan nedrevs.

Ett i stadens historia under denna tid verkligt evenemang inträffade år 1881, då staden kunde visa en industri- och bruksutställning. Den förra var ~~placerad på~~ *lokalerna vid rådhuset* och därtill hörande ridhuset samt planen ~~detta senare~~. *halvt senare*. I bruksutställningen hölls i försjön, mitt för Paulifbron.

De som huvudsakligen hade hand härrom voro stadens hantverkare. Dessa betydde oerhört mycket för samhället. Maskiner hade då ännu icke ingripit som konkurrenter.

Industri fanns givetvis också. Sålunda funnos av tobaksfabriker, Kockums, Union och Gaddes *med = Hvarne tobaksfabrik*. *den senare i Malmby borggården*. *Kockums varv och Kockums Verkstad allmänt kallad teriet.*

Befolkningen kunde uppdelas i fabriksarbetare, hantverkar och handlanden, de senare i två vitt skilda grader, nämligen *gälla* ~~hökare~~ grosshandlare i gemenligen benämnda patroner ~~h~~ ~~verkare~~ ~~och~~ ~~fabriksarbetare~~.

Storhandlarna - patronerna - idkade även detaljhandel, mera detaljerad än hökarna. De hade alla stora gårdutrymmen där lantborna kunde taga in med sina fordon. Här skedde omfattande byteshandel. Lantborna avyttrade sin spannmål emc behövliga livsförnödenheter och i många fall även manufakturvaror. En-och kanske den största-vid Östergatan bearbev mycket omfattande affär med brännvin, inköpt från traktens brännerier.

I staden inom broarna var affärsverksamheten i stort se förlagd till Öster - Adel ~~och Södergatorna~~ *och till de* samt trakten ~~in~~ ~~handel~~ ~~ägde~~ ~~rum~~ ~~alla~~ ~~dagar~~ ~~och~~ ~~med~~ ~~så~~ ~~gott~~ ~~som~~ ~~uteslutande~~ ~~livsmedel~~. Torghandel ägde även några år rum å Gasverkstor nuvarande Gasverksgatan, men endast om söndagarna och då e

N. 8215:8

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

dast ett par timmar på morgonen.

Äpropos spannmål så idkades då icke så ringa kvarnrörelse. Förutom Slottsmöllan och en kvarn å Södervärn så funnos ös ut icke mindre än fyra sådana. Den största Högamölla ^{belägen} ~~för~~ å ~~Krist~~^{Kriste}bergsbacka, en mitt för nuvarande Östra förstadsskolan, en å Zenths nuvarande tomt samt en ungefär i nuvarande Östervärnsgatan.

Kringföring av livsmedel skedde huvudsakligen beträffande s.k. groft och fint bröd - dessa i helt andra storlekar än i regel utkördes dessa bröd två gånger i veckan. Fisk försådes å fisktorget, som var nuvarande planen framför Savoy, i kringfördes även i staden av fiskargummorna från Limhamn.

På den tiden användes en stor del av kanalen som transportled. Broarna voro svängbroar ända till dåvarande gasverket å nuvarande järnvägsområdet mitt emot Upsalapromenaden från större timmerupplag. Både 2 och 3-mastade fartyg kommo då från Norrland med sina laster. Vid gasklockan vid Malmgatan var upplagsplats för tegel och till gasverket vid nuvarande Pauli-bron forslades kol ~~till~~ och från gasverket dess produkt i stor utsträckning vattenvägen till hamn och järnväg. En användes kanalen även till lustsegling. Efter erhållet tillstånd lät dåvarande handlanden Svedmark på skilda ställen bringa trappor och bryggor ^{vid} till kanalen mellan vilka trafik uppehölls med små ångbåtar mot en avgift av 10 öre per tur

Några "original" bland stadens invånare, som vid denna ti-
räknade omkring 35.000 personer, kunna ej antecknas. Den i
Eders tidning för några dagar sedan omnämnde "Söderens Skald
hörde egentligen ej till staden. Hit kom han endast, då han
skulle förnya eller öka sitt lager av de artiklar, som han
yttrade på landsbygden, där hans kundkrets bestod av tjäns
folk särskilt "pigorna". Dessa bistod han med rådd vid dere
brevskrivning, som skulle ske med s.k. silver- eller guldblä
Att "pigorna" hade så gott som obegränsad arbetstid var
ej ovanligt. Deras syssla i staden var bl.a. att, då deras
kvinnliga arbetsgivare, många gång efter mörkrets inbrott,
skulle bege sig hem från bjudningar och andra festligheter
ledsaga dessa och vora de i de flesta fall försedda med ly-
tor, som tjänade som ledljus i de mörka gatorna.

*Seeds läng a stedsblad och en åsönd, der
knappast värtley marnande manarata
Amanade destd och många gung lang,
i stanna familj's fränd. Fortfarande
deks verkliga niening var rika orrandy,
och många ferdie den tiden sa hände
hice familjer, att de vika den besögning
desles juktas på familjens gaverstakt,
kanne kyrkspisens de a den minne.*

J'arrive beaucoup de fois
au-dessus de la mer, mais
on m'a dit que c'est
pas bon.

1842